

FAİZSİZ FİNANS VE MUHASEBE STANDARTLARI (FFMS) KAPSAMINDA DÜZENLENEN FİNANSAL TABLOLARIN İNCELENMESİ VE TÜRKİYE FİNANSAL RAPORLAMA STANDARTLARI (TFRS) /TÜRKİYE MUHASEBE STANDARTLARI (TMS) İLE KARŞILAŞTIRILMASI¹

ANALYSIS OF FINANCIAL STATEMENTS REGULATED WITHIN THE SCOPE OF INTEREST-FREE FINANCE AND ACCOUNTING STANDARDS (FFMS) AND COMPARISON WITH TURKISH FINANCIAL REPORTING STANDARDS (TFRS) / TURKISH ACCOUNTING STANDARDS (TMS)

Gürbüz GÖKÇEN *

*Araştırma Makalesi / Geliş Tarihi: 09.09.2021
Kabul Tarihi: 30.09.2021*

Öz

Finansal sistemin globalleşmesi ile birlikte, ülkeler arasındaki para ve sermaye hareketleri yoğunlaşmıştır. Bunun sonucu olarak çeşitli finansman modelleri kullanılmaya başlanılmıştır. Faiz temeline dayanan finansman modellerini inançları gereği kendilerine yakın görmeyen tarafların ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla, temelde kar veya zarar ortaklığını temel alan faizsiz finans kuruluşları ortaya çıkmıştır. Bunların başında gelen katılım bankalarının, Türk Ticaret Kanunu ve Bankacılık Kanunu'na göre, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) düzenlemeleri ile Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK) tarafından yayınlanan TMS ve TFRS'leri uygulamaları zorunludur. Ancak, katılım bankalarının özelliklerinden dolayı faizsiz finans ilkelerine uygun şekilde muhasebeleştirilme ve raporlama yapmalarının önemi ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla KGK, İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu (AAOIFI) tarafından yayımlanan standartları esas alarak Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartları'nı (FFMS) yayınlamıştır. Bu çalışmada, FFMS 1-Katılım Bankaları ve Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Tablolarında Genel Sunum ve Açıklama Standardı incelenmiş ve TMS 1- Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı ile karşılaştırılması ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS), Türkiye Muhasebe Standartları (TMS), Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartları, Financial Statements.

Jel Kodları: M40, M41, M42

Abstract

With the globalization of the financial system, money and capital movements between countries have intensified. As a result, various financing models have been used. In order to meet the needs of parties who do not see interest-based financing models as their beliefs, interest-free financial institutions, which are basically based on profit or loss partnership, have emerged. Participation banks, which are at the forefront of these, are required to apply TMS and TFRSs published by the Banking Regulation and Supervision Agency (BDDK) regulations and the Public Oversight Accounting and Auditing Standards Authority (KGK), according to the Turkish Commercial Law and Banking Law. However, due to the characteristics of participation banks, the importance of accounting and reporting in accordance with the principles of interest-free finance emerges. For this purpose, KGK has published the Interest-Free Finance and Accounting Standards (FFMS) based on the standards published by the Islamic Financial Institutions Accounting and Auditing Agency (AAOIFI). In this study, FFMS 1-General Presentation and Disclosure Standard in the Financial Statements of Participating Banks and Interest-Free Finance Institutions has been examined and compared with IAS 1- Presentation of Financial Statements Standard and evaluations have been made.

Keywords: Turkish Financial Reporting Standards (TFRS), Turkish Accounting Standards, Interest-Free Finance And Accounting Standards (FFMS)

Jel Codes: M40, M41, M42

¹ **Bibliyografik Bilgi (APA):** FESA Dergisi, 2021; 6(3), 552-565 / DOI: 10.29106/fesa.993335

* Prof. Dr. Marmara Üniversitesi, İşletme Fakültesi, ggokcen@marmara.edu.tr, İstanbul – Türkiye, ORCID: 0000-0001-9854-8522

1. Giriş

Dünyada gelişen ekonomi, finansal piyasalar ve dijitalleşme sonucunda ülkeler arasındaki ilişkilerin artması ile işletmelerin uluslararası faaliyetleri gün geçtikçe artmakta ve finansal sistemin de globalleşmesi ile birlikte, para ve sermaye hareketleri yoğunlaşmaktadır. Bunun sonucu olarak çeşitli finansman modelleri kullanılmaya başlanılmıştır.

Dünyada yaygın olarak uygulanan bankacılık ve finansman modellerini inançları gereği kendilerine yakın görmeyen tasarruf sahipleri, yatırımcılar ve ticaret işletmeleri finansal sistemin dışında kalmaya başlamışlardır (Çetin, 2020-a: 75). Finansal sistemin dışında kalan bu tarafların finansal sistemin içine alınabilmesi için İslami inançlara uygun finansman modelleri geliştirilmeye başlanılmıştır. Bu modellerin temeli, faiz yerine kara ve zarara katılım esasına dayanmaktadır (Arzova ve Şahin, 2021:30).

Bu ihtiyaçlar sonucunda, finansal sistemde fon toplayan, fon kullandıran (Ağkan, 2018:235) faizsiz finans kuruluşları ortaya çıkmıştır. İslami banka, katılım bankası veya özel finans kuruluşu olarak adlandırılan faizsiz finans kuruluşları, temelde kar veya zarar ortaklığı modeline göre faaliyet yürütmektedirler (Özdemir, Demirdöğen, Oushar, 2019: 1153). Ülkemizdeki faizsiz finans kuruluşlarının başında Katılım Bankaları gelmektedir. Katılım bankaları, faiz temeline dayanmayan, ekonomik ihtiyaçlardan ortaya çıkmış, fon toplama ve fon kullanma yönüyle faaliyetlerini katılımcılarla birlikte yürüten bir finansal kuruluş çeşididir (Gökçen ve Gönen, 2017: 62). 2021 yılı itibarıyla ülkemizde 6 adet katılım bankası faaliyet göstermektedir. Bunlar; Ziraat Katılım Bankası A.Ş., Vakıf Katılım Bankası A.Ş., Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş., Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. ve Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.'dir (TKBB, 2021). 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na göre katılım bankaları, mevduat bankaları ve kalkınma ve yatırım bankaları, banka olarak tanımlanmaktadır. Kanunun, Muhasebe ve Raporlama Sistemi başlıklı 37. Maddesine göre "*Bankalar, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'nun ve kuruluş birliklerinin görüşü alınmak suretiyle Kurulca belirlenecek usul ve esaslara uygun olarak muhasebe sistemlerinde tek düzeni uygulamak; Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'nca yayımlanan muhasebe ve finansal raporlama standartlarına uygun olarak tüm işlemlerini gerçek mahiyetlerine uygun surette muhasebeleştirmek ve finansal raporlarını bilgi edinme ihtiyacını karşılayabilecek biçim ve içerikte, anlaşılır, güvenilir ve karşılaştırılabilir, denetime, analize ve yorumlamaya elverişli, zamanında ve doğru şekilde düzenlemek zorundadır.*" İlgili madde gereği, katılım bankaları da diğer bankalar gibi, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'nun yayınladığı muhasebe ve finansal raporlama standartlarını uygulamak zorundadırlar.

6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu 88. Maddesi ile getirilen düzenlemeler çerçevesinde ülkemizdeki sermaye şirketleri, konsolide ve bireysel finansal tablolarını hazırlarken, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan Türkiye Muhasebe Standartlarına (TMS), yayımlanan kavramsal çerçevedeki muhasebe ilkelerine, standartların yorumlarına uymak ve uygulamak zorundadırlar (Ataman ve Gökçen 2017: 2). Türkiye'deki muhasebe ve denetim standartlarını düzenleme ve yayımlama yetkisi Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'na verilmiştir (Gökçen ve Ataman 2020: 17).

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, Türk Ticaret Kanunu'ndan almış olduğu yetki kapsamında, çeşitli işletme büyüklükleri, farklı sektörler ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar için özel ve istisnai standartlar yayınlamaya ve farklı düzenlemeler yapmaya yetkilidir.

Bu yetki kapsamında Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından, Türkiye Muhasebe Standartları (TMS), Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS), Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİFRS), Türkiye Denetim Standartları (TDS) yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

Türk Ticaret Kanunu ve Bankacılık Kanunu'na göre, katılım bankalarının Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) düzenlemeleri ile Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayımlanan TMS ve TFRS'leri uygulamaları zorunludur. Ülkemizde bugün itibarıyla, katılım bankaları da diğer bankalar gibi finansal tablolarını TMS, TFRS'lere uygun olarak düzenlemekte ve TDS çerçevesinde bağımsız denetime tabi tutulmaktadır. Ancak, katılım bankalarının fon toplama ve fon kullandırma gibi faaliyetlerinin faiz yerine kar veya zarar ortaklığı esasına dayandırılmış olması, bu işlemlerinin muhasebeleştirmesinde ve finansal tablolarının düzenlenmesinde diğer bankalardan ayrışmasına neden olmaktadır. Bu aşamada, katılım bankalarının, diğer işletmelerden farklı olarak faizsiz finans ilkelerine ve faaliyet esaslarına uygun şekilde muhasebeleştirilme ve raporlama yapmalarının önemi ortaya çıkmaktadır (Kartal ve Ay, 2019: 80).

Bu ihtiyacı karşılamak üzere, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, faizsiz finans alanında yayımlanan uluslararası standartların ülkemizde uygulanabilmesi için Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartları'nı (FFMS) yayımlamıştır.

Uluslararası bir organizasyon olan İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu (AAOIFI) tarafından yayımlanan (Çetin, 2020-b: 93) standartlar temel alınarak Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartları (FFMS)

yayınlanmıştır. FFMS seti Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve, Faizsiz Finans Muhasebe Rehberi ve aşağıdaki standartlardan oluşmaktadır (www.kgk.gov.tr):

- FFMS 1-Katılım Bankaları ve Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Tablolarında Genel Sunum ve Açıklama
- FFMS 3 -Mudârebe Finansmanı
- FFMS 4 -Müşâreke Finansmanı
- FFMS 7 -Selem ve Alt Selem
- FFMS 8 - İcâre ve İcâre Müntehiye Bittemlik
- FFMS 9 - Zekât
- FFMS 10 - İstisnâ ve Alt İstisnâ
- FFMS 14 - Yatırım Fonları
- FFMS 16 - Yabancı Para İşlemleri ve Yurtdışındaki İşletmeler
- FFMS 18 - Geleneksel Finans Kuruluşları Tarafından Sunulan Faizsiz Finans Hizmetleri
- FFMS 21 - Varlıkların Transferine İlişkin Açıklamalar
- FFMS 22 - Bölümlere Göre Raporlama
- FFMS 23 -Konsolidasyon
- FFMS 24 -İştiraklerdeki Yatırımlar
- FFMS 26 - Gayrimenkul Yatırımları
- FFMS 27 - Yatırım Hesapları
- FFMS 28 - Murâbaha ve Diğer Vadeli Satışlar
- FFMS 30 - Değer Düşüklüğü, Kredi Zararları ve Ekonomik Açından Dezavantajlı Taahhütler
- FFMS 31 - Yatırım Vekâleti (EI-Vekâle Bi'l İstithmar)
- FFMS 33 - Sukuk, Pay ve Benzeri Araçlara Yapılan Yatırımlar
- FFMS 34 - Sukuk Sahipleri İçin Finansal Raporlama
- FFMS 35 - Risk Yedekleri

KGK tarafından yayınlanan yukarıdaki standartların uygulanmaya başlanacağı dönem, 1 Ocak 2020 veya sonrasında başlayan yıllık hesap dönemleri olarak belirlenmiştir. İsteyen faizsiz finans kuruluşları erken uygulamaya geçebilecektir. Ancak, bugün itibarıyla henüz uygulanmasına başlanmamıştır.

Bu çalışmada, KGK tarafından yayınlanan FFMS 1- Katılım Bankaları ve Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Tablolarında Genel Sunum ve Açıklama Standardı incelenmiş ve TMS 1- Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı ile karşılaştırılması ve değerlendirmeler yapılmıştır.

2. Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartları Kapsamında Düzenlenen Finansal Tabloların İncelenmesi

Faizsiz finans kuruluşlarının düzenleyeceği finansal tablolar, KGK tarafından yayınlanan FFMS 1- Katılım Bankaları ve Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Tablolarında Genel Sunum ve Açıklama Standardında açıklanmıştır. Standardın kapsamı “*katılım bankaları ve faizsiz finans kuruluşlarının, finansal bilgilerini kullanacak tarafların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yayımladıkları finansal tablolara uygulanacaktır*” şeklinde belirlenmiştir (www.kgk.gov.tr-FFMS 1).

Standart uyarınca katılım bankaları ve faizsiz finans kuruluşlarının yayınlamaları gereken tam bir finansal tablolar seti aşağıdakilerden oluşmaktadır (www.kgk.gov.tr-FFMS 1):

- a) Finansal Durum Tablosu,
- b) Gelir Tablosu,
- c) Nakit Akış Tablosu,
- d) Ortaklara Ait Özkaynak Değişim Tablosu veya Dağıtılmamış Karlar Tablosu,
- e) Kısıtlanmış Yatırımlar Değişim Tablosu,
- f) Zekat ve Sadaka Fonunun Kaynakları ve Kullanımları Tablosu,
- g) Karz Fonunun Kaynakları ve Kullanımları Tablosu,
- h) Finansal Tablo Dipnotları ve
- i) Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve’de belirtildiği şekilde Finansal Tablo kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgilerin sağlanmasına yardımcı olacak her türlü tablo, rapor ve diğer veriler.

Katılım bankaları yukarıdakiler ile birlikte, en azından bir önceki karşılaştırılabilir dönemin finansal tablolarını da yayınlamak zorundadır.

2.1. Finansal Durum Tablosu

Finansal tablolar setinde yer alan Finansal Durum Tablosu, katılım bankasının sahip olduğu varlıkları, yükümlölükleri, katılım bankası ortaklarının özkaynaklarını, kısıtlanmamış yatırım hesaplarının ve benzerlerinin özkaynaklarını içermektedir (www.kgk.gov.tr-FFMS 1).

FFMS Kavramsal Çerçeve yapılan tanımlamaya göre; varlıklar, bir faizsiz finans kuruluşunun hissedarları veya faizsiz finans kuruluşunda yatırım hesabı bulunanlar tarafından getirilmiş olan ve geçmişteki bir işlem, olay veya koşul sonucunda ortaya çıkan, faizsiz finans kuruluşuna kullanım hakkı sağlayan, bunun sonucunda da faizsiz finans kuruluşuna ekonomik fayda sağlaması beklenen, kuruluş tarafından kontrol edilebilen ekonomik değeri olan kaynaklardır (www.kgk.gov.tr-FFMS Kavramsal Çerçeve). Yükümlölük ise, geçmişteki işlem ve olaylardan kaynaklanan, ekonomik mükellefiyettir. Faizsiz finans kuruluşlarının, müdarebe anlaşmaları ile kar veya zarar ortaklığı ve katılım esasına göre yatırım amacıyla aldıkları fonlar, yatırım hesabı sahiplerine ait özkaynaklar olarak tanımlanmaktadır. Faizsiz finans kuruluşunun ortakları tarafından sağlanmış olan varlıklarının tutarı, ortaklara ait özkaynakları oluşturur. Bu özkaynak tutarı, kuruluşun varlıklarından, yükümlölüklerinin ve yatırım hesabı sahiplerine ait özkaynakların çıkarılması ile hesaplanır.

Finansal Durum Tablosu'nda, varlık ve yükümlölükler, çeşitlerine göre gruplandırılarak, likidite esasına göre, kısa ve uzun vadeli ayırımına tabi tutulmadan sunulmaktadır. Finansal Durum Tablosu'nda sunulacak varlık kalemleri aşağıdadır (www.kgk.gov.tr-FFMS 1) :

- a) Nakit ve Nakit Benzerleri
- b) Murabaha alacakları, Selem alacakları, İstisna alacakları vb. alacaklar
- c) Menkul kıymetlere yapılan yatırımları
- d) Mudarebe finansmanı
- e) Müşareke finansmanı
- f) Diğer işletmelerdeki yatırımlar
- g) Stoklar
- h) Gayrimenkul yatırımları
- i) Diğer yatırımlar
- j) Duran varlıklar.

Finansal Durum Tablosu'nda sunulacak yükümlölük kalemleri aşağıdadır:

- a) Cari hesaplar ve tasarruf sahipleri
- b) Katılım bankaları ve finansal kuruluşlar için cari hesaplar
- c) Borçlar
- d) Ortaklara ödenecek temettüleri
- e) Diğer yükümlölükler.

Yukarıdakilerin yanı sıra, finansal durum tablosunda;

- a) Kısıtlanmış yatırım hesabı sahiplerine ait özkaynaklar
- b) Azınlık paylarına ait özkaynaklar,
- c) Ortaklara ait özkaynaklar (Ödenmiş sermaye, Yedekler, Dağıtılmamış karlar).

Ayrıca, finansal durum tablosunda yer alan varlık, yükümlölük ve özkaynak kalemleri için dipnotlarda açıklamalar yapılmalıdır.

2.2. Gelir Tablosu

Gelir Tablosu, faizsiz finans kuruluşlarının yatırımlarından elde edilen hasılat ve kazançlar ile bunların elde edilebilmesi için katlanılan gider ve zararları içermektedir.

FFMS Kavramsal Çerçeve yapılan tanımlamaya göre; gelir, hasılat ve kazançların toplamından oluşmaktadır (www.kgk.gov.tr-FFMS Kavramsal Çerçeve). Hasılat, faizsiz finans kuruluşunun bir faaliyet döneminde yatırım, alım-satım, hizmet sunumu ve diğer kar amaçlı faaliyetlerinden kaynaklanan, ortakların, yatırım hesabı sahiplerinin ve cari hesap sahiplerinin aynı dönemde getirdikleri veya çektikleri tutarlar hariç olmak üzere, varlıklarındaki brüt artışlar veya yükümlölüklerindeki brüt azalışlardır. Kazanç ise, bir faaliyet döneminde finansal kuruluşun varlıklarındaki değer artışları ile özkaynak ve yatırım hesabı sahipleri ile yapılan istisnai nitelikteki karşılıklı veya karşılıklı olmayan transferlerden kaynaklanan net varlıklardaki net artışlardır.

Giderler, faizsiz finans kuruluşunun bir faaliyet döneminde yatırım, alım-satım, hizmet sunumu ve diğer faaliyetlerinden kaynaklanan, ortakların, yatırım hesabı sahiplerinin ve cari hesap sahiplerinin aynı dönemde getirdikleri veya çektikleri tutarlar hariç olmak üzere, varlıklarındaki brüt azalışlar veya yükümlölüklerindeki brüt

artışlardır. Zarar ise, bir faaliyet döneminde finansal kuruluşun varlıklarındaki değer azalışları ile özkaynak ve yatırım hesabı sahipleri ile yapılan istisnai nitelikteki karşılıklı veya karşılıklı olmayan transferlerden kaynaklanan net varlıklardaki net azalışlardır.

Gelir Tablosu'nda sunulacak hasılat, kazanç, gider ve zarar kalemleri aşağıdadır (www.kgk.gov.tr-FFMS 1) :

- a) Yatırımlardan sağlanan hasılat ve kazançlar
- b) Yatırımlardan ortaya çıkan gider ve zararlar
- c) Yatırımlardan sağlanan karlar veya uğranılan zararlar
- d) Kısıtlanmamış yatırım hesabı sahiplerinin, müdarib olarak katılım bankasının payı öncesindeki yatırımlardan saplana kar payları veya katlanılan zarar payları
- e) Katılım bankasının yatırımlarından kaynaklanan kar veya zarar payları
- f) Katılım bankasının müdarib olarak, kısıtlanmış yatırım karlarındaki payı
- g) Katılım bankasının yatırım temsilcisi olarak, kısıtlanmış yatırımlar için sabit ücreti
- h) Diğer hasılat, kazanç, gider ve kayıplar
- i) Genel yönetim giderleri
- j) Zekat ve vergi öncesi net kar
- k) Zekat ve vergiler
- l) Dönemin net karı.

Ayrıca, gelir tablosunda yer alan hasılat, kazanç, gider ve kayıp kalemleri için dipnotlarda açıklamalar yapılmalıdır.

2.3. Nakit Akış Tablosu

İşletmelerin, faaliyetlerine devam edebilmesi, yükümlülüklerini yerine getirebilmesi, ortaklarına ve diğer yatırımcılarına getiri sağlayabilmesi gibi benzer nedenlerle nakit ve nakit benzeri varlıklara ihtiyaçları bulunmaktadır. Finansal tablo kullanıcıları, işletmenin nakit ve nakit benzeri yaratma yeteneğini ve işletmenin bu nakit akışlarını kullanma alanlarını değerlendirmelerinde nakit akış tablolarını kullanırlar (Gökçen ve Ataman 2020: 350).

İşletmelerin raporlama döneminde, esas faaliyetlerinden, yatırım faaliyetlerinden ve finansman faaliyetlerinden elde ettikleri nakit girişlerini ve bu faaliyetler nedeniyle gerçekte nakit çıkışlarını sınıflandıran nakit akış tablosunun düzenlenmesi ile finansal bilgi kullanıcılarına, bir işletmenin nakit ve nakit benzerilerindeki değişliklere ilişkin bilgiler sağlanmaktadır.

Nakit akış tablosu, finansal tablo kullanıcılarının işletmenin net aktiflerindeki değişimi, finansal yapısını ve nakit akışlarının tutar ve zamanlamasını değişen koşullara ve fırsatlara uyum sağlamak amacıyla etkileme yeteneğini değerlendirebilmesi için gerekli bilgiyi sağlar. Nakit akış tablosundan edinilen bilgiler, işletmelerin gelecekteki nakit akışları hakkında öngörülerde bulunma olanağı sağlar. Bunun yanı sıra, sektördeki başka işletmelerle de işletmenin karşılaştırabilmesi mümkün olmaktadır. Ayrıca bu bilgiler, gelecekteki nakit akışlarına ilişkin geçmişte yapılan değerlendirmelerin kontrol edilmesi ve karlılık, net nakit akışları ve fiyat değişiminin etkileri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesinde de kullanılır (Gökçen ve Ataman 2020: 350).

Nakit akış tablosunda, esas faaliyetlere ilişkin nakit akışları doğrudan veya dolaylı yöntemle göre raporlanabilir. Doğrudan yöntemde esas faaliyetlere ilişkin nakit girişleri ve nakit çıkışları, ana gruplar itibarıyla sunulur. Dolaylı yöntemde nakit akış tablosu, dönem karı veya zararı ile başlamaktadır. Bu yöntemde dönem karı veya zararı, nakit giriş ve çıkışı yaratmayan işlemlerin, esas faaliyetlerden kaynaklanan geçmiş veya gelecekteki nakit giriş veya çıkışlarına ilişkin ertelemeler ile tahakkukların ve yatırım veya finansman faaliyetlerinden nakit akışlarıyla ilgili gelir veya gider kalemlerinin etkilerine göre düzeltilir.

KGK tarafından yayımlanan FFMS 1 standardında hangi yöntemin kullanılmasının uygun olacağı açıklanmamış olmasına karşılık, standart ekinde yer alan Nakit Akış Tablosu örneğinde dolaylı yöntem kullanılmıştır.

Standart ekinde yer alan Nakit Akış Tablosu'nda sunulacak kalemleri aşağıdadır (www.kgk.gov.tr-FFMS 1) :

- a) Dönem net karı
- b) Dönem net karında yapılan düzeltmeler
- c) Esas faaliyetlerden kaynaklanan nakit akışları
 - Amortisman
 - şüpheli hesap karşılıkları
 - Zekat karşılığı
 - Vergi karşılığı
 - Ödenen zekat

- Ödenen vergiler
- Kısıtlanmamış yatırım hesaplarının getirisi
- Duran varlıkların satışından kazançlar
- Kiralamaya konu varlıkların amortismanı
- Yatırım amaçlı menkul kıymetlerin değer düşüklüğü karşılığı
- şüpheli alacaklar
- Satın alınan duran varlıklar
- d) Yatırım faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışları
 - Satılan kiralık gayrimenkuller
 - Satın alınan kiralık gayrimenkuller
 - Gayrimenkul satışı
 - Edinilen yatırım amaçlı gayrimenkuller
 - Müdarebe yatırımlarındaki artışlar
 - Stok satışı
 - İstisna satışı
 - Alacaklardaki net artış
- e) Finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışları
 - Kısıtlanmamış yatırım hesaplarındaki net artış
 - Cari hesaplardaki net artış
 - Ödenen kar payları
 - Kredi bakiyeleri ve giderlerdeki artış
 - Tahakkuk eden giderlerdeki azalış
 - Azınlık paylarındaki artış
 - Diğer varlıklardaki azalış
- f) Nakit ve benzerlerindeki artış
- g) Dönembaşındaki nakit ve benzerleri
- h) Dönemsonundaki nakit ve benzerleri.

2.4. Ortaklara Ait Özkaynak Değişim Tablosu veya Dağıtılmamış Karlar Tablosu

İşletmelerin bir dönem boyunca özkaynaklarındaki değişimleri inceleyen ve raporlayan özkaynak değişim tablosunda, dönembaşı özkaynak unsurlarının tutarları, dönem içindeki değişimler ve dönemsonundaki tutarları yer almaktadır.

İşletmenin raporlama dönemindeki net varlıklarındaki artış veya azalışlar, özkaynaklar değişim tablosunda yer alır. Özkaynak değişim tablosu, ortaklarla yapılan işlemler (sermaye eklenmesi, sermaye azaltılması, kar dağıtımı gibi) ve bu işlemlerle doğrudan ilgili giderler dışındaki özkaynaklarda dönem içerisinde meydana gelen değişimleri, dönem içinde işletme faaliyetlerinin yarattığı kar ve zararları da içeren, tüm gelir ve giderleri gösterir.

Standart ekinde yer alan Ortaklara Ait Özkaynaklar Değişim Tablosu'nda sunulacak kalemleri aşağıdadır (www.kgk.gov.tr-FFMS 1) :

- a) Dönembaşındaki özkaynaklar ve unsurları (ödenmiş sermaye, yedekler, dağıtılmamış karlar)
- b) Ortakların dönem içindeki sermaye artışları
- c) Dönem içinde ortaklara yapılan kar payı ödemeleri
- d) Dönemsonundaki net kar
- e) Dönemdeki yedek akçelerdeki artışlar veya azalışlar
- f) Dönemsonundaki özkaynaklar ve unsurları (ödenmiş sermaye, yedekler, dağıtılmamış karlar).

Dağıtılmamış karlar tablosu, işletmenin özkaynaklarını oluşturan unsurlardan bir olan, dağıtılmamış karların dönembaşındaki tutarını, dönem içinde oluşan artış veya azalışları ve dönemsonundaki tutarını ayrıntılı olarak gösteren tablodur. Katılım bankaları ve diğer faizsiz finans kuruluşları, standart uyarınca, ortaklara ait özkaynaklar değişim tablosunu veya dağıtılmamış karlar tablosunu düzenlemek zorundadırlar.

Standart ekinde yer alan Dağıtılmamış Karlar Tablosu'nda sunulacak kalemleri aşağıdadır (www.kgk.gov.tr-FFMS 1) :

- a) Dönembaşındaki dağıtılmamış karların tutarı
- b) Dönemde oluşan net kar veya zarar
- c) Dönemde dağıtılmamış karlardan yedeklere aktarılan tutarlar
- d) Dönemde, dağıtılmamış karlardan ortaklara aktarılan tutarlar
- e) Dönembaşındaki dağıtılmamış karların tutarı.

2.5. Kısıtlanmış Yatırımlar Değişim Tablosu

Kısıtlanmış yatırımlar değişim tablosunda, katılım bankasının yatırım hesabı sahiplerinden aldığı fonlarla veya yatırım birimi portföylerinden yatırım birimleri ihraç etmesi sonucu finanse edilen yatırımlar ve bunların tutarlarındaki değişimler yer alır. Kısıtlanmış yatırımlar, katılım bankaları tarafından herhangi bir pay almaksızın yönetim ücreti karşılığında temsilci olarak yönetilir. Katılım bankasının finansal durum tablosunda gösterilmeyen kısıtlanmış yatırımların raporlaması kısıtlanmış yatırımlar değişim tablosu ile yapılır (www.kgk.gov.tr-FFMS 1).

Standart ekinde yer alan Kısıtlanmış Yatırımlar Değişim Tablosu'nda sunulacak kalemleri aşağıdadır (www.kgk.gov.tr-FFMS 1) :

- a) Dönembaşındaki kısıtlanmış yatırım tutarı ve birim sayısı
 - Pazarlanabilir Hisse Senedine Dayalı Menkul Kıymetler Portföyü ve birim sayısı
 - Gayrimenkul Alım Satım Portföyü ve birim sayısı
 - Murabaha Portföyü tutar ve birim sayısı
- b) Dönem içindeki ihraçlar ile finanse edilen yatırım tutarları
- c) Yatırım birimlerinden dönem içinde yeniden satın alınan veya geri çekilenlerin tutarları
- d) Yatırım karı veya zararı
- e) Yönetim harcamaları
- f) Katılım bankasının temsilci ücretleri
- g) Dönemsonundaki kısıtlanmış yatırım tutarı, birim sayısı ve birim başına değerleri
 - Pazarlanabilir Hisse Senedine Dayalı Menkul Kıymetler Portföyü
 - Gayrimenkul Alım Satım Portföyü
 - Murabaha Portföyü tutar ve birim sayıları.

Ayrıca, kısıtlanmış yatırımlar değişim tablosunun dipnotlarında, katılım bankası ile kısıtlanmış yatırımcı arasındaki Müdarib veya yatırım temsilcisi ilişkisinin niteliği ve kısıtlanmış yatırımların çeşitleri, yatırım birimiyle ilgili haklar ve mükellefiyetler açıklanmalıdır.

2.6. Zekat ve Sadaka Fonunun Kaynakları ve Kullanımları Tablosu

Zekat kavramı İslam'ın beş şartından biri olup, zenginlerin sahip olduğu mal ve paranın kırkta birinin dağıtılmasını öngörmektedir (www.https://tdk.sozluk.gov.tr). Zekat, İslami tanımlara göre zenginlik kabul edilen miktarda mala ve/veya nakde sahip olanların, belirli özelliklere sahip kişilere karşılıksız olarak vermesi gereken varlık miktarıdır. Bir kimseye zekatın farz olması için; sahip olunan mal veya nakdin belirli bir nisaba ulaşması, nâmî (üreyici/artıcı) olması, edinildiğinden itibaren bir yıl geçmesi, kişinin varsa bir yıllık borcundan ve aslı ihtiyaçlarından fazla olması gerekir ([www. https://kurul.diyamet.gov.tr](http://www.https://kurul.diyamet.gov.tr)).

Üzerinden zekat hesaplanacak tutarın belirlenmesinde, “Net Varlıklar ve Net Yatırılmış Fonlar” olmak üzere ayrılan iki yöntem bulunmaktadır. Zekat fonları, katılım bankasının finansal durum tablosunun pasif kısmında yer almaktadır. Katılım bankası ortakları, kendi dağıtılabılır kârlarından zekât yükümlülüklerinin banka tarafından yerine getirilmesini isteyebilirler. Zekat vermekle yükümlü olan ortakların katılım bankasındaki dağıtılabılır karları yeterli değilse, bu durumda ortakların zekat yükümlülüklerini katılım bankası yerine getirerek, finansal durum tablosunda ortaklardan alacak olarak gösterirler (Özdemir, Demirdöğen, Oushar, 2019: 1153).

Sadaka ise, karşılık beklemeden ihtiyaç sahiplerine ve fakirlere verilen para, mal gibi varlıklardır (www.https://tdk.sozluk.gov.tr). İslam Ansiklopedisi Sözlüğü'ne göre sadaka; “(haber) gerçek olmak; doğruluk gibi anlamlara gelen sıdk kökünden türemiştir. Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak için ihtiyaç sahiplerine yapılan gönüllü veya dinen zorunlu maddî yardımları ve bu amaçla verilen para ve eşyayı ifade eder.” (www.https://islamansiklopedisi.org.tr).

Standart ekinde yer alan Zekat ve Sadaka Fonunun Kaynakları ve Kullanımları Tablosu'nda sunulacak kalemleri aşağıdadır (www.kgk.gov.tr-FFMS 1) :

- a) Raporlama dönemindeki zekat ve sadaka fonunun kaynakları
 - Katılım bankasının zekat yükümlülüğü
 - Hesap sahiplerinin zekat yükümlülüğü
 - Alınan bağışlar
- b) Raporlama dönemindeki zekat ve sadaka fonu kullanımları
 - Muhtaç ve yoksullara ödenen zekat
 - Yolculara ödenen zekat
 - Yüksek miktarda borçlu olanlara ve hürriyetinden yoksun olanlara ödenen zekat
 - İslam dinine yeni geçecek olanlara ödenen zekat

- Allah yolunda çalışanlara ödenen zekat
- Genel yönetim giderleri (Zekat toplayan ve dağıtan personele ödenen zekat)
- c) Dönembaşındaki dağıtılmamış zekat ve sadaka
- d) Dönemsonundaki dağıtılmamış zekat ve sadaka fonu.

2.7. Karz Fonunun Kaynakları ve Kullanımları Tablosu

Karz, ihtiyacı olan birine, geri ödenmek üzere para veya mal verilmesi olarak tanımlanmaktadır (www.https://islamansiklopedisi.org.tr). Karz-ı hasen, bir kişinin nakit varlığının veya mal varlığının bir kısmını belirli bir vade sonunda, herhangi bir getiri elde etmeksizin geri almak kaydıyla ödünç vermesidir. Karz-ı hasen, İslām dini çerçevesinde geliştirilmiş bir finansman yöntemidir (Canbaz 2019:53).

Katılım bankalarının finansman modellerinden biri de karz-ı hasen fonları oluşturmak ve bunları ihtiyaç sahiplerine kullandırmaktır.

Standart ekinde yer alan Karz Fonunun Kaynakları ve Kullanımları Tablosu'nda sunulacak kalemleri aşağıdadır (www.kgk.gov.tr-FFMS 1) :

- a) Dönembaşındaki karz fonu tutarı
- b) Dönem içindeki karz fonunun kaynakları
- c) Dönem içindeki karz fonu kullanımları
- d) Dönemsonundaki karz fonu tutarı.

2.8. Finansal Tablo Dipnotları

Dipnotlar, finansal tablolar ile birlikte faizsiz finans kuruluşunun her bir finansal dönemi için finansal tablolar tam setini oluşturmaktadır. Standart uyarınca, faizsiz finans kuruluşlarının düzenlemesi gereken finansal tabloların dipnotlarında aşağıdaki açıklamaların yapılması gereklidir (www.kgk.gov.tr-FFMS 1):

- Faizsiz finans kuruluşu ve faaliyetleri hakkında bilgiler
- Önemli muhasebe politikaları hakkında bilgiler
- Muhasebe politikalarındaki değişiklikler hakkında bilgiler
- Katılım bankasının tabi olduğu Düzenleyici ve Denetleyici Kurum hakkında bilgiler ve katılım bankasının tabi olduğu gözetim yasaları hakkında bilgiler
- Katılım bankasının danışma kurulu üyeleri ve danışma kurulunun yetki ve sorumlulukları hakkında bilgiler
- Katılım bankasının tabi olduğu zekat ve vergi uygulamalarına ilişkin yasalar, düzenlemeler
- Zekat matrahının hesaplanmasına ilişkin bilgiler
- Nakit ve nakit benzerleri için ayrıntılı bilgiler
- Ortak finanse edilen ve münferiden finanse edilen satışlardan kaynaklanan alacaklar ve şüpheli alacak karşılığı
- Ortak finanse edilen ve münferiden finanse edilen yatırım amaçlı menkul kıymetlere ilişkin ayrıntılı bilgiler
- Ortak finanse edilen ve münferiden finanse edilen müdirebe yatırımları
- Ortak finanse edilen ve münferiden finanse edilen müşareke yatırımları
- Ortak finanse edilen ve münferiden finanse edilen katılımlar
- Ortak finanse edilen ve münferiden finanse edilen stoklar
- Ortak finanse edilen ve münferiden finanse edilen gayrimenkul yatırımları
- Ortak finanse edilen ve münferiden finanse edilen istisna sözleşmeleri
- Ortak finanse edilen ve münferiden finanse edilen yatırımlar
- Diğer varlıklar
- Net duran varlıklar
- Cari hesaplar ve tasarruf hesapları
- Borçlar
- Diğer yükümlölükler
- Kısıtlanmamış yatırım hesaplarının kardaki (zarardaki) payı
- Kayıtlı ve ödenmiş sermaye
- Yedekler
- Finansal taahhütler ve şarta bağlı olaylar
- Yabancı para cinsinden net varlıklar (yükümlölükler)
- Alacaklardan ve yatırımlardan elde edilen kar (zarar)
- Diğer hasılatlar
- Genel yönetim giderleri
- şüpheli alacaklar karşılığı ve yatırım değer düşüklüğu karşılığı

- İlişkili taraf işlemleri
- Varlıklar, yükümlölükler ve kısıtlanmamış yatırım hesaplarının vadelerine ve nakde çevrilmeleri beklenen sürelerle göre dağılımları
- Varlıklara ilişkin risk yoğunlaşması
- Kısıtlanmamış yatırım hesaplarının kaynaklarına ilişkin yoğunlaşma
- Raporlama döneminden sonraki önemli olayların açıklanması
- Fıkhi hükümlerin yasakladığı kazanç ve harcamalar
- Bloke hesapların açıklamaları
- Kısıtlanmış varlıklar ve teminat olarak verilen varlıklar
- Varlık ve yükümlölüklerin tarihi değerı ile tahmini nakit benzeri değerinin karşılaştırılması
- Kısıtlanmamış yatırımlar ve benzerleriyle ilgili haklar, mükellefiyetler ve koşullar
- Mudarib ya da temsilci olarak katılım bankası ile kısıtlanmış yatırım hesapları arasındaki ilişki
- Nakit ödemesi ve tahsilatı gerektirmeyen karşılıklı işlemler ve karşılıksız transferler
- Sosyal sorumluluk faaliyetlerine ilişkin bilgiler.

3. Türkiye Finansal Raporlama Standartları Kapsamında Düzenlenen Finansal Tabloların İncelenmesi

TFRS 10 - Konsolide Finansal Tablolar Standardına göre; konsolide finansal tablo sunan işletmeler ile TMS 27- Bireysel Finansal Tablolar Standardında tanımlandığı şekliyle bireysel finansal tablo sunan işletmeler de dahil olmak üzere bütün işletmeler, KGK tarafından yayınlanan TMS 1- Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı'nı uygulamak zorundadırlar (Gökçen ve Ataman, 2020: 308). Bu standart, katılım bankaları ve diğer faizsiz finans kuruluşlarının da TMS 1 uyarınca finansal raporlama yapması zorunluluğunu getirmektedir.

TMS 1- Finansal Tabloların Sunuluşu Standardına göre finansal tabloların amacı, işletmenin finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışları hakkında bilgi sağlayarak, geniş bir kullanıcı kitlesinin ekonomik kararlar almalarına yardımcı olmaktır (www.kgk.gov.tr-TMS 1). Bu amaca ulaşabilmek üzere, finansal tablolar işletmeyle ilgili aşağıdaki bilgileri içermelidir:

- a) Varlıklar,
- b) Yükümlölükler,
- c) Özkaynaklar,
- d) Kazanç ve kayıplar dahil gelir ve giderler,
- e) Ortakların yaptıkları katkılar ve ortaklara yapılan dağıtlar ve
- f) Nakit akışları.

Standart uyarınca standart kapsamındaki işletmelerin yayınlamaları gereken tam bir finansal tablolar seti aşağıdakilerden oluşmaktadır (www.kgk.gov.tr-TMS 1):

- a) Dönem sonu finansal durum tablosu (bilanço),
- b) Döneme ait kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu,
- c) Döneme ait özkaynak değişim tablosu,
- d) Döneme ait nakit akış tablosu,
- e) Önemli muhasebe politikalarını ve diğer açıklayıcı bilgileri içeren dipnotlar,
- f) Bir önceki döneme ait karşılaştırmalı bilgiler,
- g) İşletmenin, bir muhasebe politikasını geriye dönük olarak uygulaması durumunda ya da finansal tablolarındaki kalemleri geriye dönük olarak yeniden ifade etmesi söz konusu olduğunda ya da finansal tablo kalemlerini yeniden sınıflandırdığında, karşılaştırılabilir bir önceki dönemin başına ait finansal durum tablosu.

Türkiye Finansal Raporlama Standartlarında, finansal durum tablosu, kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu ve özkaynak değişim tablosu TMS 1- Finansal Tabloların Sunuluşu, nakit akış tablosu ise TMS 7- Nakit Akış Tablosu Standardında açıklanmıştır.

Çalışmamızda FFMS 1'in incelenmesi amaçlandığından, bu bölümde TMS 1'de düzenlenmiş olan tam bir finansal tablolar setindeki finansal tabloların ayrıntıları açıklanmamış, her iki standartta yer alan tam bir finansal tablolar setlerinin karşılaştırılması yapılmıştır.

4. FFMS İle TFRS Kapsamında Düzenlenen Finansal Tabloların Karşılaştırılması

Türk Ticaret Kanunu ve Bankacılık Kanunu'na göre, katılım bankalarının Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) düzenlemeleri ile Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayınlanan TMS ve TFRS'leri uygulamaları zorunludur. Ülkemizde bugün itibarıyla, katılım bankalarının da diğer bankalar gibi finansal tabloları TMS, TFRS'lere uygun olarak düzenlenmekte ve Türkiye Denetim

Standartları (TDS) çerçevesinde bağımsız denetime tabi tutulmaktadır. Ancak, katılım bankalarının fon toplama ve fon kullandırma gibi faaliyetlerinin faiz yerine kar veya zarar ortaklığı esasına dayandırılmış olması, bu işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde ve finansal tablolarının düzenlenmesinde diğer bankalardan farklı uygulamalar yapmasına neden olmakta, finansal tablolarında raporlanan bilgiler finansal bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarına cevap verememektedir. Bu aşamada, katılım bankalarının, faaliyet esaslarına ve faizsiz finans ilkelerine uygun şekilde muhasebeleştirilme ve raporlama yapılarının önemi ortaya çıkmaktadır (Kartal ve Ay, 2019: 80).

Bu ihtiyacı karşılamak üzere, Türk Ticaret Kanunu'nun verdiği yetki kapsamında, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, faizsiz finans alanında yayımlanan uluslararası standartların ülkemizde uygulanabilmesi için Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartları'nı (FFMS) yayınlamıştır.

Söz konusu standartlar, uluslararası bir organizasyon olan İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu (AAOIFI) tarafından yayımlanan (Çetin, 2020-b: 93) Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartları esas alınarak yayımlanmıştır. KGK tarafından yayımlanan FFMS seti Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve, Faizsiz Finans Muhasebe Rehberi ve Faizsiz Finans ve Muhasebe standartlarından oluşmaktadır:

Faizsiz finans kuruluşlarının, FFMS 1 kapsamında düzenlemesi gereken finansal tablolar ile TMS 1 kapsamında düzenlenmesi gereken finansal tablolar yukarıdaki bölümlerde açıklanmıştır. Bu bölümde, FFMS 1 ile TMS 1 düzenlemeleri ve her iki standart kapsamında hazırlanması gereken tam bir finansal tablolar setlerinin karşılaştırılması yapılmıştır.

FFMS 1'de standardın amacının yer almamasına karşılık, TMS 1'de standardın amacı açıklanmıştır. TMS 1'de işletmenin genel amaçlı finansal tablolarının, işletmenin önceki döneme ait finansal tablolarıyla ve diğer işletmelerin finansal tablolarıyla karşılaştırılabilirliğini sağlayabilmek için, genel amaçlı finansal tabloların sunumu ile ilgili düzenlemeleri belirlemek amaçlanmaktadır.

FFMS 1, yalnızca katılım bankaları ve faizsiz finans kuruluşlarını kapsarken, TMS 1'in kapsamında faaliyetlerine veya özelliklerine göre işletmeler arasında herhangi bir ayırım yapılmamıştır, tüm işletmeleri kapsamaktadır.

TMS 1'de standart metninde tanımlar bölümünün yer almasına karşılık, FFMS 1'de katılım bankalarına özel finansal ürünlerinin tanımları standart eklerinde verilmiştir.

FFMS 1'de Genel Hükümler başlığı altında, tam bir finansal tablolar seti ve karşılaştırmalı finansal tablolar açıklanmıştır. Benzer şekilde TMS 1'de tam bir finansal tablolar seti ve karşılaştırmalı finansal tabloların düzenlenmesini içeren karşılaştırmalı bilgi bölümleri bulunmaktadır.

TMS 1'de finansal tabloların amaçları bölümü bulunmaktadır. TMS 1'e göre; finansal tabloların amacı, işletmenin finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışları hakkında geniş bir kullanıcı kitlesine ekonomik kararlar alırken faydalı olacak bilgi sağlamaktır. Finansal tablolar ayrıca, yöneticilerin kendilerine emanet edilen kaynakları nasıl kullandığının sonuçlarını gösterir"(www.kgk.gov.tr-TMS1 – paragraf 9). FFMS 1'de ise finansal tabloların amaçlarına yer verilmemiştir.

Her iki standartta da tam bir finansal tablolar seti bulunmaktadır. Ancak, katılım bankaları ve faizsiz finans kuruluşlarının faaliyetlerinin temelini faizsiz finansman yöntemleri oluşturduğu için FFMS 1'deki finansal tablolar seti, TMS 1'de yer alan finansal tablolar setinden daha kapsamlı olarak düzenlenmiştir. Aşağıdaki Tablo 1'de, FFMS 1 ve TMS 1'deki tam bir finansal tablolar setleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir (Büyüktemiz. 2019:62).

Tablo 1. FFMS ve TFRS'deki Finansal Tabloların Karşılaştırılması

Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartları Kapsamındaki Tam Bir Finansal Tablolar Seti	Türkiye Finansal Raporlama Standartları Kapsamındaki Tam Bir Finansal Tablolar Seti
Finansal Durum Tablosu (FFMS 1)	Dönemsonu Finansal Durum Tablosu (TMS 1)
Gelir Tablosu (FFMS 1)	Döneme Ait Kar veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu (TMS 1)
Nakit Akış Tablosu (FFMS 1)	Döneme Ait Nakit Akış Tablosu (TMS 7)
Ortaklara Ait Özkaynak Değişim Tablosu veya Dağıtılmamış Karlar Tablosu (FFMS 1)	Döneme Ait Özkaynak Değişim Tablosu (TMS 1)
Kısıtlanmış Yatırımlar Değişim Tablosu (FFMS 1)	

Zekat ve Sadaka Fonunun Kaynakları ve Kullanımları Tablosu (FFMS 1)	
Karz Fonunun Kaynakları ve Kullanımları Tablosu (FFMS 1)	
Finansal Tablo Dipnotları (FFMS 1)	Önemli Muhasebe Politikalarını ve Diğer Açıklayıcı Bilgileri İçeren Dipnotlar (TMS 1)
Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve’de belirtildiği şekilde Finansal Tablo kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgilerin sağlanmasına yardımcı olacak her türlü tablo, rapor ve diğer veriler (FFMS 1)	
	Bir Önceki Döneme ait Karşılaştırmalı Bilgiler (TMS 1)
	İşletmenin, bir muhasebe politikasını geriye dönük olarak uygulaması durumunda ya da finansal tablolarındaki kalemleri geriye dönük olarak yeniden ifade etmesi söz konusu olduğunda ya da finansal tablo kalemlerini yeniden sınıflandırdığında, karşılaştırılabilir bir önceki dönemin başına ait finansal durum tablosu (TMS 1)

Tablodan da görüleceği üzere, Finansal Durum Tablosu, her iki standartta da genel olarak benzer şekilde yer almaktadır. TMS 1’e göre “işletme, likidite esasına göre yapılan sunumun güvenilir ve ihtiyaca daha uygun bilgi sağladığı durumlar dışında, dönen ve duran varlıklar ile kısa ve uzun vadeli yükümlülükleri finansal durum tablosunda ayrı sınıflar halinde sunar. İşletme, söz konusu istisnai durum nedeniyle likidite esasına göre bir sunum yaptığında, bütün varlıkları ve yükümlülükleri likiditelerine göre sıralayarak sunar” (www.kgk.gov.tr-TMS 1-60. paragraf). FFMS 1’de ise varlık ve yükümlülükler, yapısına göre gruplandırılır ve her bir grubun likiditesine göre sınıflandırılarak finansal durum tablosunda sunulur (www.kgk.gov.tr- FFMS 1- paragraf 35). FFMS 1’göre, finansal durum tablosunda varlıklar ve yükümlülükler, kısa ve uzun vadeli olarak sınıflandırılmamaktadır (www.kgk.gov.tr- FFMS 1-paragraf 5).

TMS 1’e göre düzenlenmesi gereken Döneme Ait Kar veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu, FFMS 1’de Gelir Tablosu olarak yer almaktadır. FFMS’ de Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu bulunmamaktadır. Bu durum, FFMS’ deki gelir tablosu düzenlemesinin daha yalın olduğunu göstermektedir.

TMS 7’ye göre düzenlenen Nakit Akış Tablosu, FFMS 1’de de yer almaktadır. FFMS 1’deki nakit akış tablosu, TMS 7’de olduğu gibi Esas Faaliyetlerden Nakit Akışları, Yatırım Faaliyetlerinden Nakit Akışları ve Finansman Faaliyetlerinden Nakit Akışları bölümlerinden oluşmaktadır. Nakit akış tabloları her iki düzenlemede de benzerlik göstermektedir. Ancak, TMS 7’de nakit akış tablosu düzenlemesinde iki yöntem bulunmaktadır. Nakit akış tablosunda, esas faaliyetlere ilişkin nakit akışları doğrudan veya dolaylı yöntemle raporlanabilir. Doğrudan yöntemde esas faaliyetlere ilişkin nakit girişleri ve nakit çıkışları, ana gruplar itibarıyla sunulur. Dolaylı yöntemde ise, dönem karı veya zararı, nakit akışı yaratmayan işlemlerin, esas faaliyetlerden kaynaklanan geçmiş veya gelecek nakit giriş veya çıkışlarına ilişkin ertelemeler ile tahakkukların ve yatırım veya finansman faaliyetlerinden nakit akışlarıyla ilgili gelir veya gider kalemlerinin etkilerine göre düzeltilir. KGK tarafından yayınlanan FFMS 1 standardında hangi yöntemin kullanılmasının uygun olacağı açıklanmamış olmasına karşılık, standart ekinde yer alan Nakit Akış Tablosu örneğinde dolaylı yöntem kullanılmıştır.

FFMS 1’deki Ortaklara Ait Özkaynak Değişim Tablosu veya Dağıtılmamış Karlar Tablosu’na karşılık, TMS 1’de Özkaynaklar Değişim Tablosu düzenlenmektedir. TMS 1’de Dağıtılmamış Karlar Tablosu bulunmamaktadır. Dağıtılmamış karlar, özkaynaklar değişim tablosu içinde raporlanmaktadır. TMS 1’deki Özkaynaklar Değişim Tablosu ile FFMS 1’deki Ortaklara Ait Özkaynaklar Değişim Tablosu içerikleri benzer şekilde aynı bilgileri içermektedir. Faizsiz finans kuruluşları, Ortaklara Ait Özkaynaklar Değişim Tablosu yerine Dağıtılmamış Karlar Tablosu düzenleyebileceklerdir.

FFMS 1’deki tam set finansal tablolarda yer alan Zekat ve Sadaka Fonunun Kaynakları ve Kullanımları Tablosu ile Karz Fonunun Kaynakları ve Kullanımları Tablosu, TMS 1’deki tam set finansal tablolar arasında bulunmamaktadır. Bu tablolar, katılım bankalarının faaliyet alanlarına özgün yaptığı işlemlerin

raporlanması için kullanılmaktadır. Katılım bankalarında, diğer işletmelerde olmayan Zekat, Sadaka, Karz Fonu işlemleri olduğundan bu finansal tabloları da düzenlemeleri gereklidir.

Faizsiz finans kuruluşlarında da diğer işletmelerde olduğu gibi finansal tablolardaki bilgilerin dipnotlar ile açıklanması gerekir. FFMS 1’de finansal tablo dipnotları olarak yer alan açıklamalar, TMS 1’de Önemli Muhasebe Politikalarını ve Diğer Açıklayıcı Bilgileri İçeren Dipnotlar başlığı altında açıklanmıştır. Her iki düzenlemede de dipnotlar ayrıntılı olarak yer almaktadır.

TMS 1’deki tam bir finansal tablolar setinde yer alan ancak FFMS 1’deki tam bir finansal tablolar setinde bulunmayan; Bir Önceki Döneme ait Karşılaştırmalı Bilgiler, FFMS 1’in 3. Paragrafında açıklanmıştır. *“Bir katılım bankası asgari olarak, bir önceki karşılaştırılabilir dönemin finansal tablolarını içeren karşılaştırmalı finansal tablolarını yayımlar. Yayımlanan finansal tablolardaki sunum yöntemleri ve açıklamalar; kullanıcıya katılım bankasının finansal durumunda, faaliyet sonuçlarında, nakit akışlarında, katılım bankası tarafından yönetilen kısıtlanmış yatırımlarda, zekat ve sadaka ile karz fonunun kaynaklarında ve kullanımlarında meydana gelen değişiklikleri, finansal tabloların kapsadıkları dönemler itibarıyla yapılan muhasebe değişikliklerinden ayırt edebilme imkanı sağlar.”* açıklaması, katılım bankalarının da tam bir finansal tablolar setinde karşılaştırmalı finansal tabloları düzenlemesi gerekliliğini göstermektedir.

TMS 1’de tam bir finansal tablolar seti kapsamında düzenlenmesi gereken; işletmenin, bir muhasebe politikasını geriye dönük olarak uygulaması durumunda ya da finansal tablolarındaki kalemleri geriye dönük olarak yeniden ifade etmesi söz konusu olduğunda ya da finansal tablo kalemlerini yeniden sınıflandırdığında, karşılaştırılabilir bir önceki dönemin başına ait finansal durum tablosu, FFMS 1’deki tam sette bulunmasa da, standardın 74,75, 76, 77 ve 78. Paragraflarındaki açıklamalar gereğince, karşılaştırılabilir bir önceki dönemin başına ait finansal tabloların yeniden düzenlenmesi gerekir.

5. Sonuç

Faiz temeline dayanan bankacılık ve finansman modellerini inançları gereği kendilerine yakın görmeyen tasarruf sahipleri, yatırımcılar ve ticaret işletmelerinin finansal sisteme dahil edilebilmesi amacıyla, İslami inançlara uygun, faiz yerine kar ve zarar katılım esasına dayalı finansman modelleri geliştirilmeye başlanılmıştır. Bu tür finansman yöntemlerinin yaygınlaşmasıyla, finansal sistemde fon toplayan, fon kullandıran faizsiz finans kuruluşları ortaya çıkmıştır. İslami banka, katılım bankası ve/veya özel finans kuruluşu olarak adlandırılan faizsiz finans kuruluşları, temelde kar veya zarar ortaklığı modeline göre faaliyet yürütmektedirler.

Faizsiz finans kuruluşlarının en yaygın olanı katılım bankalarıdır. 2021 yılı itibarıyla ülkemizde 6 adet katılım bankası faaliyet göstermektedir. Bunlar; Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş., Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., Vakıf Katılım Bankası A.Ş. ve Ziraat Katılım Bankası A.Ş.’dir. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na göre, katılım bankaları da mevduat bankaları ve kalkınma ve yatırım bankaları gibi, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu’nun yayınladığı muhasebe ve finansal raporlama standartlarını uygulamak zorundadırlar.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun verdiği yetki kapsamında, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, farklı işletme büyüklükleri, sektörler ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar için özel ve istisnai standartlar yayınlamaya ve farklı düzenlemeler yapmaya yetkilidir.

Bu yetki çerçevesinde KGK tarafından, Türkiye Muhasebe Standartları (TMS), Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS), Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS), Türkiye Denetim Standartları (TDS) yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

Ülkemizde bugün itibarıyla, katılım bankaları da diğer bankalar gibi finansal tablolarını TMS, TFRS’lere uygun olarak düzenlemekte ve TDS çerçevesinde bağımsız denetime tabi tutulmaktadır. Ancak, katılım bankalarının faaliyetlerinin faiz yerine kar veya zarar ortaklığı esasına dayandırılmış olması, bu işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde ve finansal tablolarının düzenlenmesinde diğer bankalardan ayrışmasına neden olmaktadır. Katılım bankalarının faaliyetlerine ilişkin özellikleri nedeniyle KGK, faizsiz finans alanında yayımlanan uluslararası standartların ülkemizde uygulanabilmesini sağlayabilmek amacıyla, İslami Finans Kuruluşları Muhasebe ve Denetim Kuruluşu (AAOIFI) tarafından yayımlanan standartları esas alarak Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartları’nı (FFMS) yayınlamıştır. Yayımlanan Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartları (FFMS) seti, Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Raporlamasına İlişkin Kavramsal Çerçeve, Faizsiz Finans Muhasebe Rehberi ve Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartlarından oluşmaktadır:

KGK tarafından resmi gazetede yayımlanan standartların yürürlük tarihinin “1 Ocak 2020 veya sonrasında başlayan yıllık hesap dönemlerinde uygulanmaya başlanacaktır” şeklinde belirtilmiş olmasına rağmen henüz uygulamasına başlanılmamıştır.

Halen Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına göre raporlama yapmakta olan katılım bankalarının Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartlarını uygulamaya başlamaları ile düzenleyecekleri finansal tablolarında farklılıklar ortaya çıkacaktır. Çalışmamda, finansal tablolardaki farklılıkları ortaya koyabilmek amacıyla, FFMS 1-Katılım Bankaları ve Faizsiz Finans Kuruluşlarının Finansal Tablolarında Genel Sunum ve Açıklama Standardı incelenmiş ve TMS 1- Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı ile karşılaştırılması ve değerlendirmeler yapılmıştır.

TMS 1’de standardın amacı açıklanmış olmasına karşılık, FFMS 1’de standardın amacına yer verilmemiştir. FFMS 1 düzenlemeleri, yalnızca katılım bankaları ve faizsiz finans kuruluşlarını kapsarken, TMS 1’in kapsamında faaliyetlerine veya özelliklerine göre işletmeler arasında herhangi bir ayırım yapılmamıştır, tüm işletmeleri kapsamaktadır. TMS 1’de tanımlar bölümü bulunurken, FFMS 1’de katılım bankalarına özel finansal ürünlerin tanımları eklerde yer almıştır. FFMS 1’de Genel Hükümler başlığı altında, tam bir finansal tablolar seti, karşılaştırmalı finansal tablolar açıklanmıştır. TMS 1’de benzer biçimde tam bir finansal tablolar seti ve karşılaştırmalı finansal tabloların düzenlenmesini içeren karşılaştırmalı bilgi bölümleri bulunmaktadır. TMS 1’de finansal tabloların amaçları bölümü bulunmasına karşılık, FFMS 1’de finansal tabloların amaçlarına yer verilmemiştir.

Hem FFMS 1’de hem de TMS 1’de tam bir finansal tablolar seti bulunmaktadır. FFMS 1’de TMS 1’den farklı olarak, katılım bankaları ve faizsiz finans kuruluşlarının faaliyetlerinin temelini faizsiz finansman yöntemleri oluşturduğu için ayrıca Dağıtılmamış Karlar Tablosu, Kısıtlanmış Yatırımlar Değişim Tablosu, Zekat ve Sadaka Fonunun Kaynakları ve Kullanımları Tablosu, Karz Fonunun Kaynakları ve Kullanımları Tablosu bulunmaktadır.

TMS 1’e göre, finansal durum tablosunda varlık ve yükümlülükler için kısa vadeli, uzun vadeli ayrımı yapılırken, FFMS 1’de kısa ve uzun vadeli olarak sınıflandırılmamaktadır.

TMS 1’e göre düzenlenen Döneme Ait Kar veya Zarar ve Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu, FFMS 1’de Gelir Tablosu olarak yer almaktadır. FFMS’ de Diğer Kapsamlı Gelir Tablosu bulunmamaktadır. Bu durum, FFMS’ deki gelir tablosu düzenlemesinin daha yalın olduğunu göstermektedir.

FFMS 1’de tam bir finansal tablolar setinde Nakit Akış Tablosu dahil tüm finansal tablolara ilişkin açıklamalar yer alırken, TMS 1’de Nakit Akış Tablosu düzenlemelerine yer verilmemiş, Nakit Akış Tablosu için TMS 7 standardı yayınlanmıştır. TMS 1’de Nakit Akış Tablosu düzenlemesine ilişkin doğrudan veya dolaylı yöntemlerden birinin kullanılabilmesi belirtilirken (KGK tarafından doğrudan yöntemin uygulanması tavsiye edilmiştir), FFMS 1 standardında hangi yöntemin kullanılmasının uygun olacağı açıklanmamış olmasına karşılık, standart ekinde yer alan Nakit Akış Tablosu örneğinde dolaylı yöntem kullanılmıştır.

TMS 1’de Dağıtılmamış Karlar Tablosu bulunmamaktadır. TMS 1’deki Özkaynaklar Değişim Tablosu ile FFMS 1’deki Ortaklara Ait Özkaynaklar Değişim Tablosu içerikleri benzer şekilde aynı bilgileri içermektedir. Faizsiz finans kuruluşları, FFMS 1’deki Ortaklara Ait Özkaynaklar Değişim Tablosu yerine Dağıtılmamış Karlar Tablosu düzenleyebileceklerdir.

FFMS 1’de finansal tablo dipnotları olarak yer alan açıklamalar, TMS 1’de Önemli Muhasebe Politikalarını ve Diğer Açıklayıcı Bilgileri İçeren Dipnotlar başlığı altında açıklanmıştır. FFMS 1’deki düzenlemede dipnotlar daha ayrıntılı olarak yer almaktadır.

Faizsiz finans kuruluşları ve katılım bankalarının, esas faaliyetlerinin faiz esası yerine kar veya zarar ortaklığı esasına dayalı olması ve bu kuruluşlara özel geliştirilmiş finansman ürünleri bulunması nedenleriyle Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına göre raporlama yapması, finansal tablolarını düzenlemesi, finansal bilgi kullanıcıları açısından önemli sorunlara neden olmaktadır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun katılım bankaları için gerekli çalışmaları tamamlayarak, Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından, uluslararası düzenlemeler esas alınarak yayınlanmış olan Faizsiz Finans ve Muhasebe Standartlarını uygulamaya başlatması, katılım bankalarının bankacılık sektörü içerisindeki payının büyümesi ve uluslararası gelişimi açısından yararlı olacaktır.

Kaynakça

- AĞKAN, F. (2018). “AAOIFI Standartları ve Türkiye Katılım Bankalarında Uygulanabilirliği”, Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2018 6(2).
- ARZOVA, B. ve ŞAHİN, B. (2021). “TFRS/ TMS, BOBİ FRS, KÜMİ FRS ve Faizsiz Finans Muhasebe Standartları Kapsamında Gerçeğe Uygun Değer Kavramı”, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 43, Sayı: 1, Haziran 2021, ISSN: 2587-2672.
- ATAMAN, B., GÖKÇEN, G. (2017). Büyük ve Orta Boy İşletmeler için Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS) Uygulamaları, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.

- AVŐAR, Y. (2019). Faizsiz Finans Muhasebe Standartları Açısından Mali Tabloların Uyum Düzeyinin Araştırılması, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bankacılık Ve Finans Anabilim Dalı Doktora Tezi, Isparta.
- BÜYÜKTEMİZ, E. (2019). Faizsiz Finansal Muhasebe Standartlarının Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına Uyumu ve Farkları, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Denetim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- CANBAZ, M. F. (2019). İslâmi Finans Aracı Olarak Karz-I Hasen Ve Katılım Bankaları İçin Bir Model Önerisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Doktora Tezi, Afyonkarahisar.
- ÇETİN, A. (2020-a). “Bankacılık Kanunu ve AAOIFI Kurallarına Göre Finansal Raporların Karşılaştırılması ve Katılım Bankacılığı Mevzuat Önerisi”, International Journal Of Accounting And Finance Researches-Uluslararası Muhasebe Ve Finans Araştırmaları Dergisi, Cilt:2 Sayı:1, Haziran 2020.
- ÇETİN, A. (2020-b). Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebesi-Tekdüzen Hesap Planı ve AAOIFI Standartları Çerçevesinde, TKBB Yayınları No.14.
- GÖKÇEN, G., ATAMAN, B. (2020). Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları, 3. Baskı, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ő.
- GÖKÇEN, G., GÖNEN, İ. (2017). “Katılım Bankalarının Finans Sektörü İçindeki Yeri Ve Katılım Bankalarına Yönelik Müşteri Algısı”, Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2017 Cilt :2 Sayı :1, S.61-77.
- GÖKÇEN, G. (2021). Finansal Muhasebe, İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ő.
- KARTAL, M.,T., AY, H. (2019). “Türkiye’de Faizsiz Finans Kuruluşları Açısından Bir Dönüm Noktası: Faizsiz Finans Muhasebe Standartları (FFMS) Üzerine Bir İnceleme”, Journal Of International Banking Economy And Management Studies, Vol.:2 Issue:1.
- ÖZDEMİR, O., DEMİRDÖĞEN, Y., OUSHAR, Y. (2019). “Faizsiz Finans Muhasebe Standartlarının Mali Tabloların Sunuluşuna Etkileri Üzerine Bir Araştırma”, İşletme Araştırmaları Dergisi, 11 (2), 1151-1171.

www.kgk.gov.tr